

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Szechenyi-téren, a hidkaputól kimenet balra a 24. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint 3-szor u. m. kedden, csütörtökön és szombaton délelőtt. Ára évfolyamra 3 ft. o. é. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezeltek.

A nyitlertér cikkei sora után 20 kr. előleg beküldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési díj

a

K. KÖZLÖNY

april-juniusi folyamára.

Egészévre . . . 12 forint.
Félévre . . . 6 „
Évfolyamra . . . 3 „

Az előfizetési pénz kiadó Stein János középutcai könyvkereskedésbe küldendő, hol a megrendelt példány pontos megküldéséről intézkedve van.

A székely kivándorlásról.

III.

(D) Minden eddig felhozott okoknál sokkal fontosabb hatással voltak a székely kivándorlásra az egészen új politikai körülmények.

Jól érezzük, hogy e téren elmélkednünk ma mennyire kényes, midőn legelvontabb elméleteinknek is párttörékvést tulajdonítanak, s a dolog természetéből önként folyó fejtegetésekre is az ellenzéki viselkedés színezetét fogják reá.

De a székelyek, sőt általában az erdélyi nép kivándorlása ma már a birodalom komoly kérdésévé vált; s merészelnék állítani s talán később ki is mutandjuk, hogy e seb inkább vérzi az államot mint a magyar nemzetiséget; annál fogva nagyon hibáznak azok, kik elemzésünknek pusztán ellenzéki célokat tulajdonítanak.

A politikai változásoknak legelső visszaható eredménye volt a határszéli katonaság eltörlése s a székelyeknek azt követett teljes adó alá rendeltetése.

Ez által egyszerre kétszeres pénzforgalmat vontak el a székely földtől, mint tulajdonosok, s minden piacoktól elszigetelt havasok területtől; elvonták egyszer azon pénzforgalmat, mely a nemzeti katonaság cadre-jének évi fizetését képezte, s a mely különben nem nagy összeg a gy. szentmihályi, csik-somlyói s kézd-vásárhelyi piacoknak némi kis forgalmat adott, s ugyanakkor, midőn ezen összeget kivették az onnani forgalomból a nélkül, hogy azt valamely új jövedelemforrással helyettesítsék, a direct és indirect adók minden nemei estek a népre, mely élelmére s ez adófedezésére önmagából forrást annyival kevésbé meríthet, minthogy leglényegesebb keresetforrásait, minő a pálinka és fenyővíz kis üstökbeni főzése, a dohánytermelés, stb. — ugyanazzal egy időben kellett elvesztenie.

Mi, a kik a székelyföldön nevedünk leginkább megtudjuk mérni, mit veszített azon nép, midőn össze kellett törnie pálinkafőző üstjét? Egy-egy ügyes székely gazdaszony eltartotta házat azon gabonából, mit pálinkájával a megyei néptől kicserélt, s kiállotta zsiradékát s ruházatát a pálinka mosléján gondosan hizalt sertéseiből. Gondol mivélte s szárazta dohányát, s hogy másokkal versenyehessen a piacokon, szép piros dohányt termelt, belőle lefizette adóját az adózó, s jobbal kicserélte lovát a katonai székely.

Ötszáz ezer főnyi lakosság él azon 240 mértföld területen, melynek több mint harmad része sziklás havasokból, s oly elszigetelt erdőségekből áll, melyeknek jövedelme az adót sem fedezi. Soha sem volt a székelyföldnek annyi belső productioja, hogy a népet eltarthassa, de szükségét e nép pótolta szorgalmával, s habár a nép a technikai ismereteknek csak hagyományos elemeit bírta, nyughatlan szorgalma által piacot tudott szerezni primitív készítményeinek, s ezzel kapcsolatban kelendőseget a székely gazdaszonyság productioinak, mely leginkább a pálinkafőzésben, dohánytermelésben, gyapjúpusztó készítésben, s régebben a gyapott fonásban s szövésben nyilatkozott.

Részünkről megvagyunk győződve, hogy ha a korlátolt rendszabályok alul az öt-tíz vedres üstökbeni pálinkafőzést kivennék a kormány, évenként egy ezer székely kivándorlást már ezáltal megakadályozná; és valóban e kivándorlás csak ennyi mérvbeni fentartása által is sokkal több értékű adót marasztana

vissza, mint a mit vesztené ez által a mondhatni egyesek monopoliumává vált szeszgyárak adójából.

Nem kisebb horderővel bírta az, ha a dohánytermelés elé nem gördítették a kezelési annyi akadályait. A székelyföld jelesen Maros-, Udvarhely- és Háromszék, s kivált az első és utolsó, országunkban a legjobb nemű dohányokat produkálta, az ernyei, paniti, cserefalvi s a szemeriai dohány híresedettek voltak még a Királyhágon túl is. Utóbbi években — engedély nem adatván arra — sok helyütt a termelés megszűnt; ott, hol nagy kérések után a termelést megengedték is, Gácsországból behozott silányabb fajta dohánynyal elkorcsosították vagy kicserélték a régi jó székely dohány fajákat stb.

Ily részletek elősorolása azonban nem tartozik feladatunkhoz. Itt csak azt akarjuk kimutatni, hogy mintán az idők változásai miatt oly lényeges pénzforgalmat elvesztő, a székelyföld lett egy kiaszott föld, melynek csak fenekén maradt meg a halak eleme, honnan az erősebb a gyengébb mindinkább kiszorítja; s így a gyengébb ama vékony csatornán elvánszorog oly irányban, hol a létezésére szükséges elemet némi részben megint megtalálja. Ez szomorú képe a székely kivándorlásnak.

Midőn így a nép keresetmódjait a nélkül veszté el, hogy azok újabbal helyettesítenek, a nagy és ki nem forrott átalakítás éket vágott os institutioinak is több ágába, bevágott a jusprivatumba, tetemesen segítve itt is elé a nemzet anyagi sorvadását és e miatt a kivándorlás kényszerűségét.

Nem állítjuk, hogy a székely magánjogi intézmények az európai codificatio példányai lehetnek; annyi azonban bizonyos, hogy régi alkotmányos nemzetek magántörvényei rendszeren a nemzet szükségéből, szokásaiból és apránként nőtték ki magokat, és azokon lényeges változtatásokat csak úgy tehetni, ha a netalán praepudicibus intézmények okait kifürkészük, s a célszerű újítások alkalmazásával ezen okokat figyelemre és tekintetbe veszünk.

Minket székelyekül az éghajlati, népességi, társadalmi, intézményi viszonyok tekintetbe vétele nélkül vetettek a z o n m a g á n t ö r v é n y e k a l á, a melyek meg lehet A u s t r i a c u l t i v á l t f ö l d m i v e l é s e h e z, n a g y p i a c z o k a l, k e r e s k e d e l e m m e l b í r ő n e p e i h e z i g e n i l l e n e k, n á l u n k a z o n b a n a m e l l e t t, h o g y a s z é t d a r a b o l t k i s p a r c e l l á k v é d e l m é r e m e g b i r h a t l a n k i a d á s o k a t i g é n y e l n e k a z a d m i n i m u m s z é t t a g o l t b i r t o k o k a t a t o m o k r a o s z t j á k f e l, e l t ö r l ü l v e n a s z é k e l y e k s a j á t s á g o s é s r a d i k á l i s ö r k ö s ö d é s i t ö r v é n y e t, m e l y e t e n é p e z e r é v k ü l ö n b ö z ő v i s z o n t a g s á g a i k ö z t h á b o r i t a t l a n u l f e n t a r t h a t o t t a n é l k ü l, h o g y v a l a k i c s a k k i s é r l e t e t i s t e t t v o l n a e z e n i n t é z m é n y v á l t o z t a t á s á r a, m e l y n e m c s a k a n é p g e n i u s á b ó l, d e b i r t o k l á s t e r m e s z e t é b ű l, s n é p e s s é g i t u l s z a p o r o d o t t s á g á b ó l ö n k i n t n ö t t e k i m a g á t.

A székely birtoknak csakis f u á g o n i l e s z á l l á s a a m i ö s i n t é z m é n y ű n k b e n a z o n e s z m é t p ó t o l t a m i t a z u j a b b c o d i f i c a t i o k a t b i r t o k m i n i m u m m e g á l l í t á s a á l t a l k i v á n n a k e l é r n i. A s z é k e l y s u c c e s s i o n t e l t ö r l ü l t é k a n é l k ü l, h o g y a z t e g y m i n i m u m t ö r v é n y n y e l p ó t o l t á k v o l n a. N e m m o s t e l ő s z ö r h o z z u k e z t m i e l é. M á r a m u l t é v t i z e d b e n t ö b b s z ö r f e l s z o l a l a t t u n k a n a p i i r o d a l o m t e r é n a m e l l e t t, h o g y a k o r m á n y, m e l y a k k o r a t ö r v é n y h o z á s t e l j e s j o g á t g y a k o r o l t a, h a e l t ö r l é a s z é k e l y e k ö r k ö s ö d é s é t, a l k a l m a z z a a k ö z h e l y e k f e l o s z t a t á s á t, t a g o s í t á s á t, é s a b i r t o k m i n i m u m á t á l l í t s a m e g, m e r t k ü l ö n b e n a s z é k e l y f ö l d v é g i s e g r e j u t.

Igaz, hogy a székely nép szívósan ragaszkodott sajátos és antique örökösödési törvényéhez, s még 1861-dik évi rövid megyei élet folyamán alatt többször volt alkalmunk tapasztalni, hogy a tiszték elé idézett székely leánygok mennyire készek voltak az emaritatioért lemondani az osztrák örökösödési törvények által behozott birtok osztályrészokról; ez azonban csak jelenség volt, de a rendszer megtermé gyümölcsét, tizenöt év alatt a kezelhetlenség apró birtokok még inkább elaprósodtak, s az ebből folyó elszegényedés szintén tetemes lendületet adott a népvándorlásnak.

Az erdélyi legutóbbi országgyűlésen egy eszme merült fel, melyet a többség a vallás

os autonomia szempontjától elejtett; a székely kepe megváltásának eszméje. Mi nem pártolhattuk a vallásos autonómiába való elegyedést ezen új alakját, de egyszersmind állíthatjuk, hogy a székely kepe megváltás eszméje az államnak sokkal több pénzbe kerülne, mint a megnyitást vesztené abban, ha megengedné, hogy a székelyek öt-hat vedres kis üstökben szabadon főzhessék a pálinkát, legfeljebb csak az üst mekkorasságáról fizetve egy kis évi adó általant; s ha szabadon engedné természetén a székelyföldön a dohányt, s a mit ez elszegényedett, s tulnépes terület természetén képes, azt a jövedék-hivatal minden akadály nélkül váltaná be, ha a dohánynak az országban való árulása továbbra is eltítva marad.

Es állítjuk, hogy csak ezen jövedelem források visszaállítása, s a székely örökösödés rehabilitatioja, vagy a helyett a még célszertőbb birtok minimum megállítása már a kivándorlók 20—30 százalékát visszatartaná.

Tizezer székely vándorolt már ki, s ennek csak foadója 20—30,000 forintba ment volna; hol még a munka erő becsé, mit a kivándorlottak magukkal elvittek? hol a hazafiság, a lelkesedés és a karnak izmai, melyek a megpróbáltatás napjaiban a hazát és közös birodalmat védeni készen állának?

Es pedig a kivándorlás nemcsak a székelyföldről foly. Az oláhok is tünedeznek; a székely fut az inség, az oláh fut a sorozás elől. Csak a kis Fogarasvidékről majd nem minden évben 1000—1,200 katona kötelezett bujdosik Oláhországba, közülök sok oláh család is költözik ki jobb sorsot keresve, s miért mennek oda? Munkát, s ezzel kenyeret keresni.

Kül- és belföldi levelezés.

Konstantinápoly, mart. 1.

Ujdonságainkra nézve a mostani hirmeddő időkben csak is a napontai eseményekből állítjuk össze ezen levelet, még pedig Risztortin kezdve, a ki december 14-kén érkezett ide Alexandriából drámákat adó alkalmas jó társulatával, és itt az opera színházánál 18 előadásra egyezkedett, mely drámái előadások általa ezelőtt egy néhány évvel Pesten is előadtak, mint Stúárt Mária, Médéa, Fédra, Mira stb.; képzelteztől leirom az itt levő opera színházba való bemenetel költségességét, (a hol megjegyzendő, hogy az operai személyzet egy kissé bátrabb áll a jelen időkben Kolozsvárt működő szelmélyzetnél). Van ezen színházban négy sor páholy, ötödik sor a galleria, mindenik sorban van 25 páholy, keskenyen rézsut álló hosszukon építve. Az alsó sorbeli páholyok ára egy előadásra 25 frank, az az tíz pengő frt, a középv vagy második sorbeli 35 frank, a harmadik sorbeli 15 és a negyedik sorba 10 frank egy-egy páholy jegy. De azért, hogy ezen említett négy sorbeli egy páholy jegyet váltottunk, az még csak annyit teszen, hogy van helyünk véve, de mig oda belépünk, még egyszer fizetni kell belépti jegyet váltva, t. i. a hány egyén megyen akarmelyik páholyba, az mindenik még jegyet kell hogy váltson tíz piasterrel, a mi egy pengő frtot teszen, és ha csak a negyedik sorból váltunk a páholy jegyet, a mely 4 pfrt, ha négyen megyünk a páholyba, mindenik egyén a belépti jegyért még egy-egy pfrtot fizetve azon kakastüllő magosságu páholy is egy előadásra 8 pfrt. Ezen arszabályt Risztortin annyira felvitte, hogy az alsó sorbeli páholy 45 frank, a második sorbeli 52, a harmadikba 27 és a negyedikbe 18 frank volt egy-egy páholy jegy ára, és azonkívül a belépti jegyet felemelte 20 piasterre, az az két pforintra.

Az alsó és másod sor páholyokat a különbéle köveiségek, bankárok s más pénz-aristocraták foglalták el, van közöttük még a szabad kömiveseknek is páholyok, és csak a harmadik s negyedik sorban válhatnak páholy jegyet a jövő-menő idegeknek és azok, a kik a színházat ritkábban látogatják; de sokszor megtörténik, hogy még ott sem lehet helyet kapni. Összeillesztve a Kolozsvárt fizetendő csekélységet, és pedig az ittenieknek jobb művészeti személyzettel, mily nagy a különbség, és ott azon csekély fizetést nagyobb erőbe kerül megszerezni, mint itt az említett sok fizetést, melyből jól beláthatni, mit mindent tehet a nagyszertű közlekedés, s az abból fejlődő élénk kereskedelem. Számítalan egyén van itt, a ki milliomos, és a kiket mind a kereskedés tett gazdaggá. De legyen bocsánat az irónak ezen kitérésért. Ezek leírása nélkül is a mieink jól ismerik ott, hogy mi a hiány; csak a kereskedés és mesterségek iránt közö-

nyösök, a mely által a más nyereszkedő nemzetbeli kereskedők a vagyont rendre saját zsebeikbe varázsolják.

Visszatérve Risztortinhoz, a ki a mondat szerint milliomos és a férje marquis, midőn az operai előadásokon megjelent, a második sor páholyban foglalt helyet, a hol több követ urakat lehetett látni mint látogatót. A mi pedig a Risztortin művészetét illeti, még most is, midőn az életkor már ismer-szik rajta, mégis feltűnőleg különböző képzettsége és ügyessége van más művészekhez képest, nem mindig tele színház előtt működött, de mindig első rangú válogatott publikuma volt előadásain, p. o. Fuád és Ali basák, és a követségektől többen. Fuád basa kitesző élénk figyelemmel kísérte minden mozdulatját. Judith és Erzsébeth királyné másodszori előadására is felkérték Risztortin. Beszélnek ezen nagy művésznőről oly jeleneteket is, a melyek őt a tulságig fűsvénynek jelelik, és hogy a fiatalabb s jó alkalmazású színésznőkre irigy — kérdés mennyiben igaz?

A második ujdonságot az itt nagyszertű működni szokott két élelem a viz, és fájdalom a gyakortai tűz jeleneteiből történt eseményekről irom. Mult február 20-kán éjjel egy órakor a Benedictinusk szomszédságában meggyult egy nagy épület, és bár legkisebb szélfuvallom se volt, de a nagyon tömött épületek, melyeknek, ha a külső fala kőből van is építve, de azoknak belső felosztása mind kettős deszkából készült fal, a melyek fenyőfákból és szárazak levén, a nagy lángok forró sütéseitől is meggyulhatnak, és ezen meggyuladástól is negyven épület lett a tűz martaléka, melyek között legborzasztóbb volt a Benedictinusknál történt égés: ott két nagy épület égett el, a melyekben három apácza felgyülele alatt volt háromszáz leánygyermek mind tanuló, a kiknek, a mint felbredtek, azonnal futniok kellett volna, de a gyermekek a nagy tűz láttára sikoltozni kezdtek és nem akartak az épülettől kimenni, holott akkor már az egyik szeglete azon épületnek is meggyult volt. Az apáczaoknak volt nagy bajok velek, az egyik apácza azon való működéseben oda is égett, a gyermekek nagyobbrésze megmenekült, de hogy melyik mi módon, arról még bizonyost nem tudhatni. Az égés után négy nap eltelve, esinos uriason öltözött férfiak jártak házról házra, keresvén, hogy nem menekült-e valamelyik lakoshoz vagy egy gyerek. Azonban a szerencsétlenség nem csak ennyi volt, hanem a mint leégett a Benedictinusk azon három emeletes nagy épülete, annak nagyon vékony kőfala levén, leomlott az utcára, mely utca tele volt tűzoltó katonasággal és sok más tűzoltó emberekkel, kik közül borzasztó sokat oda temetett a leomlott forró fal; az omladékok alól kivett halottakat többre számítják kétszázánál, kik között török katonatisztet is találtak; midőn ezen levelet irom 27-dik és még most sincs vége a romok alól való kiadásnak. Az égés után három nap eltelve, a mind az omladványt egy helyen elszedték, két élő embert találtak, a kiket, midőn a kőfal leomlott, egy fentről leesett vas ajtó borított be s az alatt megmaradtak, a mikor kivették onnan őket elkényeszedve, kenyeret kértek. Borzasztó látvány volt a tűz, setét éjszaka levén, a száraz épületekből felrobogó magos lángok megvilágították az ég boltot és a tengerből visszatükröződött annak világa, a mint a magos nagy épületek belső faretkesztfjei égtek, a kívül levő kőfal ablakain omlottak ki a lángok, mindenfelől sirás, rivás, aqua kiáltozás és az ember tömeg moraja hallatszott, és azok között egy-egy nagy ropogás, zuhanás, a midőn egy-egy nagy épület összeomlott, meg-meg új füst gomolyok kezdtek más helyen borzasztón, a mely ismét más, meg más épület meggyulása jele volt, már-már meggyulandó volt a templom is, a hol Rákóczi fejedelem és Zrínyi Ilona nyugosznak, több helyen lehetett a fedelen tűz csillogást látni, de mégis megmentették, mintegy harmincz emberből álló tömeg volt a templom tetején fecskendőkkel, de még négy nap eltelve is füstöltek az omladékok.

Es a másik elem is a viz octobertől kezdve a rendkívül való szélvészektől következtében nagyon sok szerencsétlenséget okozott. A Fekete tenger körülben is lehetne egy mérges viznek nevezni, s mostanság azon szélvészektől következtében borzasztó volt az. Nem lehet tudni azon hajók számát mind, a melyek ezen idő alatt ott elpusztultak, mely veszélyek közül a magyar hirlapok is irtak eseményeket. Azonban azon víz-járművekkel megtörténhetik a szerencsétlenség csendes időben is. Volt eset, hogy a gözösön levő szemes kamarában meggyult a szén, eltöltötte az egész gözöst annak füstje, enél borzasztóbb eset nem is képzelhető, mint az, hogy a tenger mélységei felett nincs semmi menekvés, ott kell elgúni, és ezen említett gözöst mégis

megmentette a kapitány; elsőbbször menekülnöd a gőzösön levők javszekélyétől s az abból következő zavartól, egész csendességet szinlelve a gőzös fedélzetére ment, szivarra gyújtott, kávét ivott s elhitette az utasokkal, hogy nincs veszély, a melyek után elvonulva közülük, ő maga ment elől a szenes kamarába, a honnan míg egyik csoport működik a tengerbe hányták a szemet, addig a más rendbeliek vízzel öntözték a szenes kamarát, a hol a melegség és gőztől több közülük összerogyott, de csakugyan sikerült a megoldás. Még itt a kikötőben is megtörténtek egy-egy szerencsétlenség; ezelőtt egy néhány évvel nagy szélvész volt, a midőn egyik hajó meggyúlt, és attól a többi egy más mellett álló hajók, sőt akkor a nagy hid is elégett. Még más baj is környezi őket, egyik a másikkal való összeütközése két nagy hajónak, a mikor a kettő közül egyik annyira megsérült, hogy el is süllyed; közelebből is egy Vulkán nevű szép nagy Lloyd gőzös a kikötőben vasmacskáit a tengerbe kihalva, ott csendesen veszteglett, egyszer csak jön szélsébséggel egy nagy angol gőzös (pedig mindenik gőzös, midőn a kikötőből közeledik, még távol vannak ahoz, a midőn a tüzet csendesítve, a kikötőben a sok veszteglő hajók közé meglussulva jönnek be), de az említett angol gőzös sebesen jövé, annak elől magosan álló keskeny ora oly erővel ütődött a Vulkánhoz, hogy annak oldalát kapu nagyságra egész az étközé teremig betörté, még szerencsések voltak, hogy a Vulkánon esett törés magasabb helyen történt, mintsem a tenger vize befolyhatott volna és nem süllyedt el, csakhogy 20 ezer forint kárpótást fizetett az angol gőzös.

Harmadik ujdomság, a mitológia szerint szólva az, hogy itt a réz idő bekövetkezett, az arany ugyan még nem enyészett el, csak megkevesedett (csakhogy aztán a mitológia szerint ne jöjjen el a vas idő is) a talány megfejtése az, hogy itt is pénzverés van előzőnül ezen évben a pénzbeli közlekedés, vannak 5, 10, 20 és 40 para értékűek és azokat Párisból, nagyobb részt Londonból hozzák, itt nem levén még pénzverő ház.

Negyedik ujdomság a farsang, sok gazdag leány lakván Pérán, azok többféleképp flintették ki magokat. Így folytak az ürmény, görög és izraelita bálók, és szokás szerint a szabadkőműveseknek is külön kitűnő bálók volt, ragyogtak a briliántok még a vállokra feltűzött szalagcsokrok közül is, mely a tánc között érdekesen csillogott. Sok költségbe jött itt a bálban való megjelenés; ha maskba jelenik is meg a nő, az öltözködni nehéz selyemnek kell lenni, és ha a rubatárakból váltják is, egy-egy dominonak ára egy estvére 10 és 12 pfrt, belépti jegyért minden férfi fizet két aranyot és vihet magával két nőt; a nők nem fizetnek, de nem is jelenhetnek meg másképpen, csak így egy közönség előtt becsült férfi társaságában. Voltak az alsóbb osztály számára más üntettségük szerinti szabadságban. De volt még az itt nagyon sok németeknek Teutonia nevezet alatt érdekes szép báljok, egy Komando nevezetű izraelita, a ki milliómos, három nevezetes estélyt adott, a hol mind válogatott egyének voltak hivatalosak, és azok száma meghaladta az ötszázat. Volt egy álarész nélküli jelmezes bál, a melyet három gazdag izraelita adott, költségesen disztive fel folyosókat, lépcsőzetet és a mulató termeket, pálmák közül diszelegtek a legszebb virágok, válogatott publikum gyűlt ott is össze, kik között az austriai követ és egy néhány hasonló ur volt csak jelmez nélkül; a jelmezek között legkitűnőbb volt az austriai követségnél levő konzul, a ki a mult időkből mint Ritter jelent meg, mely öltözetet Bécsből hozatott meg ezen bála. Valóban festésre méltó szép alak volt athléti magos szép termetén a vas ing, páncél, hosszszáru csizma, tollas fényes sisak, s mindezekhez férfiasan kellemes arc mindenki előtt feltűnő volt. Színházi kiválasztott szerepekből is volt egy egy jelmez, leg többben mitologiai öltözetben jelentek meg; voltak tirolek, tirolekné, töröknök kiválólag gazdagon, cigányok, postai levélhordó, a ki osztogatta a leveleket, melyekben érdekes furcsaságok voltak. A bál királynéja egy gazdag marquisnő képzetű szép nő volt, három egyén mint a Szigligeti „Csikós”-a úgy jelent meg, óhajtottuk, hogy bár egy szokott gazdag öltözetű magyar jelmez is lett volna ott, jól vette volna ki magát a Ritter mellett. Ezen bál utáni napokban az itteni társas körökben nem is folyt más beszéd tárgy, csak a jelmez bál, és azon jelmezeseke mind fotografoztatták azon jelmezekbe magokat. Valamint Risztort is minden szerepéből külön-külön leképezték, és mindezekből albumok készültek.

Az idő itt egész december- és januariusban szép tavaszi volt, a kertekben lehetett egy-egy kinylt rozsát s más virágot is látni. Februarius zordonabb, de még akkor is csak 13-tól 15-kéig, tehát három napig tartó télünk volt, akkor láttunk csak egy kevés havat, de esőzés, szélvihar van bővíben.

A Nyárád mellől, mart. 15.

E kies gazdag tájon, hol máskor az áldás arany kalásza rengett, s bőven hullatta a kenyér életadó magvát, most az inség sáppadt arcú fejedelem jár alá s fel a megmaradt boldogság virágjainak szirmait is széttepi vad kezeivel. A föld, mely eddig betelt az Isten gazdagságával Solt. 104. 24. mocsáros ferővé változott át.

A két hegylánc, innen és túl vet gátat a színtest nem ismerő vizáradatnak, mintha nem is volna egyéb e Kanaán földé, e téjjel mézzel folyó föld 1. Mózes 3. 3. egy tenger öblünl.

A mult viharos, minden áldást elszűkítő nyomoru szűllötte, az inség rémületes hydrája, most kezdi már igazán fejét felütni, a népek szárai e tájan kenyér nélkül kezdenek még csak helységeikben fel s alá bolyongani, keresvén mivel csillapítsák ébüket magoknak és szívük kedveseinek. — Ó nagy dolog az éhség, magának az embernek szenvedni is nehéz; de mennyivel nehezebb a szerető apának az üveit verző szívű anyának látni az inség ülén azokat, kik tőlük várják a kenyeret és minden szükségeseiket! De talán azt mondja valaki, hogy lehet szükség ott, hol olesó a kenyérnek való? Igaz, de a kinek egy fillérje sincs, annak ugy is drága, és így vannak itt népek szárai! Vagy talán így is szólhatunk: Dolgozzék s kereszen izzó verejtékkel! munkára van teremve az ember! De kinek és hol! Hol van a gondoskodás arról, hogy a nép munkát kapjon! Vagy még azt is lehet mondani: nem lesz világvége egy pár hó, s az új áldás, egy gazdag aratás, s a mult évek bövségének maradványai mindent kipótolnak; a multból keveseknek van, és a jövő bizonyosra bizonytalan itt nálunk, nem adhat az ég olyan időjárást, hogy itt kitlítás legyen gazdag terméshez! Ha nem hull az égnek gyöngy esője felfrisztina a tikkadó plántákat, akkor kiasz minden. Ha egy órai áldó eső hull a szomjuzó földre, akkor a Nyárádtérre mindig tengerré válik, és a kenyér botja bizonynyal megtörik, nem a Nyárádvize, annak kiáradása bocsátja szét a pusztító árt, hanem a hegyekről, főképp az északi oldalról leomló viz. A patakok, a vízvezető sánczok, árkok be levén telve, az ugynevezett Vezcke ki és be szakadozva mindentl. A drága földet basztalan miveljük, nincs az Urnak áldása, ez pedig nagy szerencsétlenség, mert irva van: Mikor a földnek jövedelmével nem élhetünk, nagy Isten csapása. Hosias 8. 7. — 1848 előtt a tisztség különösen gondoskodott e szép vidékről, a vízvezető sánczait rendbe tartotta, és azután is pedig valának nem honi tisztviselőink is, de mindent megtettek, hogy a népnek kenyerét megőrizték, volt is eredmény, a föld termett és a nép sokat elbirt. Az 1861-beli tisztség is oly rövid időn is a Vaja felől lejövő nagy patakot s a beszakadástól kezdve a Véczték is kiáratja; de a mult rendkívüli év folyvást omló záporai nagy részt betölték, részint kiszaggatták, éppen a vajai pataknak az alján juttatott a víz, mindjárt egy éve egy kis rést, mintegy két ölyi szélességben, s e miatt három helységnek Vaja, Szent-Benedek, Ákosfalva helységeken több mint 20,000 frt erő kára volt a mult évben, a mián a pataktól az országutig le a legszebb részek nádassá váltak, pedig ezért több panaszt és sürin emeltem én is, a községek is, de mind hiában! Pusztában hangzott el annyi eső kérés! rémülve megylük szembe az év nyarával, ha a nemes báró főkirály-bíró ur, kihez most már feljutottak panaszaink, nem segít rajtunk! Nem hiszem, hogy próbált eredményt fogva, miután tudomására jött e dolognak, elnézné a nyárádmonti népek e kétségbeesítő nyomorát! Ugy is nem kívánunk egyebet, csakhogy azon népek ereje önboldogságára, kenyeré megmentésére fordíttassék! Égető kérdés ez „kenyer kérdés”, 10,000 lélek érdekében beszélék. Ha a tavasz nyilásával a Nyárádvölgy nem szabályoztatik, még pedig mértőnkileg és alaposan, akkor innen el kell vándorolni, hol lakni pedig eddig Isten áldásának tartott. Az Isten jó most is, mint volt, mindig az ezredek során, ha egyszer elvonta a maga áldását, ismét megadta azt, nyújtja a bövség szaruját. Azt mondja a koronás költő: Az Ur jól ad, hogy a mi földünk megteremje az ő gyümölcsét Solt. 85. — de csak úgy, ha mi is résztünkön semmit el nem mulatunk. A föld drága: mert abból vesznek eledelt emberek és barmok Solt. 104. 14. Örizni kell hát azt minden embernek, és a népnek földét az igazgatásnak, melynek feladata a polgárok jólétét előmozdítani!

Még van egy nagy baj, ha lesz is hová vetni, mit vetünk? nincs mag! Hallom, hogy a magas kormány gondoskodott, s helységeinket fel is irattak azok, kiknek kölcsönbe vető-magra van szükségük, a mi helységünk az ezt tárgyzó intézkedést csak hallja, de nem látta. Adjon Isten magot, gondosan ápolts és mivel földet, s azon áldást!!! hogy beteljesedjék az irás: meglátogatta az Ur az ő népét és kenyeret adott ő neki. Ruth 114. Vályi Pál, ref. pap.

Különfélék.

* Alig kezdetjük e rovatunkat jobb hírrel, mintha egy oly helybeli irodalmi vállalatra hívjuk fel olvasóink figyelmét, mely bizonyára megérdemli, hogy komolyabb figyelembe részesüljön mint a nemű társai, melyeket a részvételesség egyenkint törölt le az irodalom teréről. Ez új vállalat „A növendékek lapja”, melynek beküldött mutatóvány számában oly nevekkel találkozunk, kikben komoly kezeességet láthatunk, hogy a szerkesztő velők célt fog érni, s olyan olvasmányt nyújthat a növendék ifjúság kezébe, mely a tudni és tanulni vágyat ébressze fel lelkekben, nemesítse izlése s erköl-

csükket, egy szóval pótolja azon hiányt, melyet eddigelő sajnosan éreztek nevelőink. Az első szám bévezető cikke, mely egyszerűsággal előszó is, az Indali Péter tollából foly. Olyan név ez ifjúságunk előtt, melyre szeretettel emlékezik bizonyosan mindenik. Az ifjúság barátja ő, ki egész életét nekik szentelte, közöttük élt, százan és ezeken közöttük neki az első alapkövet a tudomány s műveltséghez. Ha valaki, ő bizonynyal leginkább érti az ifjúság nyelvét, legkönnyebben megtudja magát értetni velők, a mi e vállalatnak kétségen kívül leges legelső feladata. Utána a jeles Szász Károlynak látjuk egy szép költeményét „Távol a hazától” cím alatt, továbbá „Bihari Bálint” cím alatt beszélyt indit meg Demeter Sándor nevelőtől. „A teremtés” nagy s lélekemelő eszméjét Sáni László tanár magyarázza. A ki ismeri a tanár ur gyönyörű tollát, az tudni fogja, hogy egyetlen ilyen olvasmány töltet fog az ifjú gyermek kedélyen nemesíteni, mint száz és ezer terméke a ponyva-irodalomnak, melyet ideje volna már ha nevelőink végképp kivennének az ifjúság kezéből. Mentovics Ferencz marosvásárhelyi tanár „Egy természettani kísérlet a tengeren” című elbeszélést közöl, mely éppen oly érdekesen van tartva, mint a minő tanulságos. A lap tárczája a „Magyar példabeszédek”, „Az öreg ur beszédei”, „A morsk” és „Egy-veleg” című cikkeket közöl. Mint láthatni elég változatos tartalom; óhajtjuk, hogy a folytatás is hasonló legyen, a min nincs is okunk legkevesebbé is kételkedni, ha az itt következő munkatársak névsorán végig tekintünk: Balázs S., Brassai S., Benedek K., Beöthi Zolt, Baló B., Berecz A., Buzogány A., Demeter S., Dózsa D., E. Indali P., Fekete Mihály, Ferencz J., Finály Henrik, Gáspár János, Gyertyánffy J., Imecs Jákó, Kócsi K., Koos F., Kovács A., Kővári László, Kriza János, K. Papp Miklós, Medgyes L., Mentovich Ferencz, Nagy F., Nagy L., Nagy Péter, Paal F., Sáni László, Szabó S., Szász D., Szász K., Szász G., Szathmári K., Jancsó L., stb. A lap a fiú és leány növendékek szükségéhez egyaránt lesz alkalmazva. Ha az előfizetők a költségek fedezésén felül jelentkeznek, kapnak mellékletül egész füzeteket és köteteket, mind ilyenmő és új, e célra készített dolgozatokból. Mentől több előfizető lesz, annál több mellékletet adnak, s azon arányban lesz képesítve a lap is külsőleg és belsőleg értékesedni. Előfizetési ára háromnegyed évre azaz april-december hónapokra 4 frt, évnegyedre 1 frt 50 kr. Bizonyára nem nagy ár, talán csak egy haszontalan töredékny gyermekjátékkal kell kevesebbet venni, hogy megszerezhesse minden szülő gyermekének a „Növendékek lapját.” Az előfizetési összegeket az áldozatkész s vállalkozó szellemű kiadó Stein Jánoshoz kell mentől előbb beküldeni. A lap beltartalmát illető dolgozatokat a szerkesztő Réthi Lajoshoz kell címezni.

* Nemsokára kikerül sajtó alól K. Papp Miklósnak „az 1735-diki zendülés története” című történeti Korrajza, melyet nyomban „Egy szép asszony története” című két kötetes regénye követ, s előfizetőink azonnal szét küld. Mindkét munkánál a kiállítás annyira szép és csinos leendő, a minőt nyomdáink mostanság nem állítottak elő.

* Megjelent s Stein János könyvkereskedésében már kapható „Julius Császár” élete. Azon nagy érdekeltég, melylyel a közönség e műre várakozott, kétségtelemné teszi a mű kapóságát. Megrendeléseket gyorsan postai uton eszközöl Stein.

* Az irodalom terén is ismeretes Zálnoky Sándor közelebből mint halljuk Katona „Bánk Bánk”-jába, mint Bánk fog szini kísérletet tenni. Zálnoky rég tanulmányozza ez alakot, s így reménylyel nézhetünk e nehéz próba elé. Zálnoky ur bizonyosan jól számot vetett erejével, midőn elhatározá magát e nehéz lépésre. Kétségen kívül a szinpad az, hol legtöbbet lehet nyerni, de az is igaz, hogy ott lehet a legtöbbet veszteni is.

* Fektér Ferencz kedvező feltételek mellett megbírást kapott a prágai opera szinbázhoz, miután azonban „nincs oka megválni az itteni közönségtől” hajlandó lenne újabb szerződni az igazgatóval. Csodálatos, hogy a színészek folytonosan azon panaszkodnak, hogy nem fizetik őket, a válpontnál azonban mégis ragaszkodnak a rosszul fizető igazgatóhoz.

— A mint Bécsből értesítenek minket, gróf Crenneville ő exclájához leküldetett az intézmény az iránt, hogy a kormánysszék Kolozsvárról Szebenbe egészen átköltözzék. Tehát 1861-től fogva ez lenne a második költözködés, mely legalább is 30—40 ezer forintba kerül.

— Egy bírói eljárásról innak hozánk, mely szerint a Nyárádmelléken egy haszonbérli fizetni nem tudván, beperlés következtében két egyhangu ítélet alapján a bérletből bíróságilag kitétetett, de a 3-ad bíróság által azon indokból tétetett a bérletbe vissza, hogy a bér nem fizetés még nem levén ok a bérletből kitételre, a bérli minden lejárt részletért beperleendő és e szerint a bérletben meghagyandó lenne. Már most a visszahelyezett bérli nem csak minden fizetés nélkül ül a bérletben, hanem a szerződés szerinti bérleti idő már a visszahelyezés előtt jóval lejárván, nem tudni meddig

fog a bérletben, még pedig ingyen ülni. — Ugyanezen értesítésk egy más ehez hasonló bírói eljárásról is értesít, mely azonban személyeskedőleg levén irva, közre nem adhatjuk.

— (Hogy hal meg a székely?) Ilyefalvi levelezőnk írja: egy odaváló Rákosi-Pál nevezetű székely atyafi 70 ik évében harmadszor is megöslött, a napokban kiment az erdőre, napestig vágta a fát rakásra. A nap már éppen alkonyodott, az atyafi p pája éppen a fenekén égett, még mind ródalta a fát. „Lánzhordta bogos fája, nem akar már elszakadni!” Még egy hatalmas vágás... a napnak és életnek alkonyán... még egyet szippant kialvó pipájából... még egyszer szembenéz a lehaladó nappal... a fa elszakadt; Rákosi uram élet fonala is. A pipa kialudt; a jó öreg életszikrája is. A nap lehanyatlott; Rákosi uram szemére is sötét éj borult. Utolsót vágott a fára... utolsót szippantott pipájából... utoljára nézett szembe a nappal... utolsót lélekezelt.

* A Telek iféle pályázat, mely ez idén szomorujátékra volt kitéve, mint hallani, elég eredménynyel kecsegtet, mert míg a mult években alig 5—6 darab pályázott, az idén 17 versenyz, s ezek között is több figyelemre méltó mű akad.

* Azon bizottmány, mely a postadijmentesség fölötti kormányjavaslat tárgyalásával bízott meg, általános szabályul elfogadta, hogy a postadijmentesség megszűntetessék. Kivételnek e szabály alól: Ö Felsege s a császári ház tagjainak levelezései, az országos kormányhatóságok, továbbá a Paar hercegi család és a Thurn-Taxis család levelezései, kik hűbéri okmányaikban erre joggal bírnak; kivételnek továbbá az alkotmányos intézményeken alapuló testületek, u m. a birodalmi tanács, országgyűlések, kerületi és községi képviselők levelezései, s a hivatalos levelezések a cultus és oktatás ügyében.

* A „Magyar Sajtó” eddigi szerkesztőségének, nevezetesen Pákh Albert és Gregus Ágost uraknak a kiadó tulajdonos Heckenast Gusztáv ur irányában vállalt szerződési kötelezettsége e hónap végével lejárván, a lap vezetésétől visszalépnek s a „Magyar Sajtó” szerkesztését jövő hónap kezdetevel ismét Hajnik Károly ur veszi át. A „M. Sajtó” továbbá egyelőre megszűnik napilap lenni s ezután csak minden vasárnapon és csütörtökön jelen meg egy-egy éven.

* Ö Felsege f. év febr. 25-diki legm. határozatával Vámbéry Armin, a magyar tudományos akademia lev. tagjának „Travel in Central-Asia” művét legkegyelmesebben elfogadni s a szerzőnek a művészet és tudományérti nagy arany érdmet adományozni méltóztatott.

* Reichsráthi körökben, írja a „Debatte”, azt szorgalmazták, hogy az 1866-ik évi költségvetést meg kell szavazni, e megszavazást azonban azal kell indokolni, hogy a ház e rendkívüli megszavazására csak azért szánta magát, hogy a kormányának báboritlan időt engedjen a magyar országgyűléssel való értekeződésre. Együttal abbéli reményét is nyilvánítja a ház, hogy a magyar országgyűlés augusztusban, legkésőbbben szeptemberben összejt.

* A „M. S.” helybeli levelezője a többek között írja: A városi budgettel nálunk is épen most foglalkoznak, jobban mondvá, kinlódnak. A város 1865-re csak 100 ezer forint jövedelmet tud kimutatni. Kiadásait pedig nem tudja alábbszállítani 172 ezer forintnál. A 72 ezer forint deficitet kölcsön vagy rovatul utján kell kiteremteni. Adóssággal eléggé meg levén terbelve, rovatulhoz kénytelen folyamodni. Egyenes adószám alatt 1865-re fizet Kolozsvár 100,000 forintot, különbözű czimek alatt indirect adóban 300,000 forintot, következőleg a jelenben 20,000 leltet számláló Kolozsvárt, még a szopó gyermekeket is ide értve, esik egy lélekre kerek számmal 20 forint. Egyébiránt e részben a nem magyar városok sorsa sem irgyleudó. Aztán mondja az ember, hogy nem méltán panaszkodnak s nem méltán opponálnak az erdélyi Reixrathok? M. S.

* A Pálffy-sorsjegyek tegnapi buzásától a nagyobb nyéremények e számokra estek: Nr. 6406: 50,000 frtot; nr. 82,395: 4000 frtot; nr. 37,340: 2000 frtot; nr. 53,546, nr. 91,622: 4—400 frtot; nr. 40,238, nr. 54,910, nr. 64,824, nr. 77,769, nr. 88,273: 2—200 frtot kapnak. A több 240 kihuzott szám egyenként 60—60 frtot nyer.

* Rüstow, ki a „Magyar forradalom története” című két kötetes munkájáról nálunk is ismeretes, Napoleon Császárhoz kommentárt ír, mely térképekkel ellátva Stuttgartban 54 kros füzetekben fog megjelenni. Hadászati tekintetben a birneves katona-író bizonyára sok érdekes s tanulságos megjegyzést teend a császári mű fölött.

* Az üveggyártás s az ezzel szorosan összefüggő mozaik-készítés Velenczében régi eredeti. A torezelloi, murano-i templomok, s mindezek fölött a velenczei sz. Mark temploma erről fényes bizonyágot tesznek, Velenczében már 1268-ban feltűnik egy üvegkészítő társulat; a 13. s 14 ik században a művészet ezen ága teljes virágzásban volt, s a 15. 16. és 17. századokban az üveggyártás fényfokát elérte. A murano-i üveg az egész világot beutazta; ódon velenczei üvegek ma is nagybecsűek. Azonban a művészetnek ezen ága egy időben teljesen leállt és elenyészett. Az üvegmozaik művészetének emelkedésére a sz. Mark

templomának kijavítása szolgált. Az austriai kormány az üvegmozók emelésére jelentékeny összeget fordított; a legmagasabb császári pártfogolás nélkül ezen művészet azon magas fokot, melylyel jelenleg Velencében bír, el nem érthette volna. Tübbben tüntették ki az üvegmozók készítésében magukat, jelenleg azonban csak Scordilli Stab. művére irányozzuk a figyelmet, mely az austriai múzeumban közszemlére ki van téve. Ez a 13., 15. és 16. század üvegmozóikainak utánzását tünteti fel, tübbek között egy diszes asztallapját rendkívüli dimenziókban, üvegmozóikból s egész sor ékszer, melyek az üvegmozóknak új műipari-cikkekre teljes alkalmazhatóságától tanuszkodnak; az elkészítés szépsége s szabályossága semmi kívánni valót sem hagy fenn. Minden kiállított tárgy ára is ki van téve. Az egyházi styl barátjai, s a byzanti modor kedvelői ezen üvegmozók-utánzatokat valódi gyönyörrel szemlélhetik; s nem kételkedni, hogy Bécsben Scordilli Stabillimento művei közfigyelmet fognak kelteni.

* * A Kalkuttában m. év oct. 4-kén dühöngött nagy viharról az angol lapok csak most hoznak hivatalos tudósítást. A vihar, mely az Andaman-szigetek vidékén eredő észak-nyugati irányban pusztított a tengerparton egy óra alatt 27 angol (6 német) mértföldet meghaladó gyorsasággal. A szélviharral az öbölből sok helyütt 30 lábnyi magas viharhullám keletkezett, mely a legmagasb partokon áttörve, a mezőket sóvízzel borította el s a falvakat tucet száma dönté le. Első borzasztó rohama Midnapurt érte. A rendőri tudósítások 20,665 ember elvesztéről szólnak s a Kedseritől Kukurahattig terjedő négy mértföldnyi területen a lakosság háromnegyed része marháztól elpusztult. Tamlukban, e terület főpácián 1400 házból csak 27 maradt fenn, a szél itt még rémitőbben dühöngött, mint a víz. Ez a folyam nyugati oldalán Kalkuttán alól történt, s a keleti oldalon a pusztulás még nagyobb volt. Sagor-sivatagot, mely 28 angol mértföldnyi s tübbnyire csak erdei lakók és tigrisek által lakott, a viharhullám a szó betűszerinti értelmében két részre hasította közepén esatornát furt. A 100 lábnyi mély s néhány 90 rőf széles vízár a gyorsvonnat sebességével rohanásában 3565 házat s kunyhót ragadt el magával. A 6000-re menő lakosságból csak 1488 maradt fenn, a 7000 db marha is az árban fulladt. A vihart túlélték is csak úgy menthették meg magukat, hogy magas fákra másztak, vagy pedig bázák tetőzetére ülve, ezeken mint tutajokon hagyták magukat az ár által sodortatni, mely a legtöbb esetben a part felé ragadta. A hova csak az ár hatolt, oly nagy nyomort hagyott hátra, hogy a missionáriusok a népet az éhségtől félig megőrülve találták, füvet ettek s feltörték Fraser, a legnagyobb európai sóárny rakatárát, hogy a füvet megsózzák. Magában Kalkuttában, a tengertől 90 angol mértföldnyire, 40,698 kunyhó, 203,490 ember lakása rontott le; 10 hajó elmerült és 145 zátonyra sodortatott, melyek közül 36 egészen elveszett. De az emberéletben itt nem volt oly nagy a veszteség, mert az erősebb angol épületek nyújtottak menhelyet az ár ellen és másrésről a túloldalon vizroham leginkább a szemközti fekvő részt érte. Haunakban bir szerint 1978 ember és 12,762 db marha veszett el s 600,000 font sterlingnyi vagyon jutott tönkre. A pusztulás s nyomor leirhatlan.

Kérelem erdélyi ref. s unitárius lelkész társaimhoz.

Ez évben pár hónap múlva lesz félszázada, hogy b. e. Sükei Imre Oláhországba kijött, s keble buzgalomával s Isten segédelmével a bukeresti ma is virágzó ref. szentegyház alapítását megkezdé.

Elmult egy éve, midőn t. Koos urral a bukeresti egyház jelenlegi t. lelkészével elhatározták, hogy a félszázados alapítási napot az alapító élet irásával tegyük kegyeltesebbé. Tiszt. társam e végre átadá nekem Sükeinek a bukeresti szentegyház birtokában levő naplóját, mely az egyház rövid történelme leírásával kezdődik. Némí hiány, hogy nem tudjuk, hol tanult s végezte pályáját Sükei, sem azt, kik voltak szülei, hol telt ifjúsága, stb. Ezek ámbár nem kikerülhetetlen szükségesegek, de az élet-író mégis jó ha tudja a kezdetet is, mely a legtübbeször sejtetnei hagyja a jövődől férfit, a haza, egyház vagy emberiség tettemberét.

Szives bizodalommal kérem azért tiszt. társaimat, ha kik még az ő korából élnek, valami tudósítást adni ifjú kori életéről, hol végezte tudományát, milyenül ismertették? Ö küküllőmegeyi Szükefalvának írta magát. Kiktől született, nem jegyzette fel; hol tanult, szintén nem. Ha csak némi tájékozást is ezekről kérek aprilis végéig, a meddig használhatom, Ploestre hozzám ítézni.

Atyafiságos idvezetlél,
Oláhország Ploest, mart. 14. 1865.
Czelder Márton

Politikai hírek.

Austria. Paduából, mart. 14-ről írja a „Tempo”: Ma delután a diákok az encyclica és Syllabus Turinban nyomott példányaiól megégettek mintegy 100 darabot, az egyetem udvarán. A jeladás egy petarda szétrobbanása volt, mely szintén

ilyen példányokból volt — gyaníthatólag — készítve. Az éj folytán tübb házra tüztettek ki apró zászlók, kák, s viradatkor tübb bomba és petárda robbant szét. (Ezen tüntetések megértésére nem lesz fölösleges megjegyezni, hogy mart. 14-ike Victor Emanuelnek és Humbert hercegnek születés napja.)

Angolország Morny hg. halálára vonatkozólag a „Times” mart. 13-iki számában így ír: „A császár tanácsából kiragadta a halál Franciaország egyik legkitünőbb politikussát s az államcsínyben legtevékenyebb részt vett füzemélyek egyikét. A második császárság építőmesterei gyorsan eltűnnek, s Lajos Napoleon, ámbár még férfikorának erejében, már tübb régi bajtársának halálához vála meghíva. Sz. Arnaud volt az első, a ki elesett; Billault és Mocquard az utóbbiak közé tartozának, s most még Morny herceg jutott hozzájuk. A császárnak az emberi természetten felül vagy alul álló természettel kellene bírnia, ha a legmélyebb elszomorodás nélkül tudna tanuja lenni e gyors halálzásnak, azon kevesek sorai között, kik a jó és rossz napokban rendületlen hivei valának dynastiájának. Még ha olyan természettel bírna is, a milyennek Kinglake ur sok személyes haraggal rajzoló, vagy a fatalismusnak olyan erős hive volna is, a milyet az ő „Caesar életé”-ből következtetni lehetne; mégis emlékeztetniük kellene őt ezen veszteségekre a földi hatalom mulandóságára. Csak néhány napja még, hogy Boissy marquis a francia senatusban bátorzkodott megjövendőlni azon anarchiát, mely a császár halála esetére bekövetkeznék. Mi erősebben hisszük, dynastiájának tartósságát; azt azonban lehetetlen felednünk s a császár még kevésbé feledhetni, hogy azon ügyet, mely most Franciaország dicsőségével és érdekeivel ugyanazonosított, még tizenégy év előtt egy maroknyi összeesküvő képvisél. Ha 1851-iki decememberben nem lettek volna kéznél olyan eszközök, mint St. Arnaud, Persigny, Fleury és Morny, Franciaország története bihetőleg más irányt vett volna. A császár és a császárság ezen férfiak ketjét túlélték, s most minden arra mutat, hogy egyesek támogatásától nem függnek; azt azonban nem titkolhatjuk el magunk előtt, hogy a „parti impérialiste” már csaknem egészen kihalt. Lehet, hogy megtette kötelességét s már elmehet; ez azonban tübb, mint a mit egy bölcs férfi teljes biztonsággal mondhatna. Egy emberkor nagyon kis idő egy dynastia változtatás teljes végrehajtására, s a császár uralkodása ezen életkornak még a felén sem esett túl. Meglehet, hogy a törvényhozótest elnökét nem lesz nehéz dolog pótolni; ámbé ki mondhatná azt meg előre, valjon nem fogja-e érezni a császár Morny herceg merész tanácsainak hiányát, egy forradalmakban oly gazdag nemzetnek politikájában történhető fordulat esetében? Morny herceg sem oly nagy ember, sem olyan államférfi nem volt, a ki minálunk Angolországban kitudta volna vinni az általános bódolást és nagyra becsültét. Ha nem volt is az a lelkiismeretlen, és szivtelen speculans, mint a milyennek Kinglake ur pelengérré állítani iparkodott; kétségkívül oly fajta politikai kalandor volt, a milyet mi angolok nem szeretünk, bizalmunkban nem részesítünk. Származásának nem ő volt az oka. Azonban bármily elnézők legyünk is azon szabadságok iránt, a miket egy uralkodó enged magának; balkézi rokonsága az uralkodóhoz, anyja Hortense útján, a mi aristocratiák sorai közt nem szolgált volna előnyére. A társadalomban népszerűségét leginkább személyes tulajdonainak köszönhette. Természetes tulajdonainál s neveltetésénél fogva éppen a francia társaságba való ember volt. Miután a Napoleon háznak a legnagyobb szolgálatakat tette, s személyes nagyraívágásának minden célját elérte, lettint a politikai szinpadról s személyes barátain kívül talán nagyon kevesen vannak a kik fájdalomérzettel emlékeznek rá. Nem fog azok közé számíttatni, a kiknek hazafiaságához nem járult haszonlesés, és a kik kötelességük teljesítésében tettek hirtévre szert; hanem a császár oldala mellett joggal vívott ki magának helyet, a kihez arcvonásaiban és magatartásában oly csodálatosan hasonlita, s a ki nek csodálatos sikerei mindazoknak biztosítják halhatatlanságát, — már akár jó akár nem jó tekintetben — kik ama sikerek kivívásában munkások valának.”

Franciaország Páris, mart. 13. A francia- és orosz császárok találkozásának híre újból fölmerült. De legujabb alakjokban is megezáfolvák azon körülmény által, hogy Sándor császár nem megy Nizzába neje elé, hanem Darmstadtban bevárja. E részben Budberg báró állása legnehezebb a nagy udvarok diplomatai közt. A császárt kiengeztelte, a minisztereket megnyerte, Napoleon hget is lecsendesítette Lengyelországot illetőleg; de Eugenia császárnő Oroszország engesztelhetlen ellensége maradt.

Páris, mart. 15. A „Patrie” megerősíti, hogy a „római francia követ a napokban a pápánál kihallgatáson volt, kijelenteni, miszerint a szeptember 15-diki conventio végrehajtására való tekintettel óhajtanó volna, hogy a pápa kormánya az olasz kormányynali kibékülés útjára lépjen, a mit a császár mindenkor javasolt.” Ezen kihallgatás után — folytatja a „Patrie” tudósítását, — mely a pápa részéről indulatos lett volna, az nap este congregatio tartatott, melyben a pápa közölte a közte és Sziges között előfordult nyilatkozatokat, s a bibor-

nok helyben hagyták a pápa feleletét, mely e két szóból áll: „non possumus.” Ugyan a „Patrie” írja, hogy egy másik congregatio is tartatott a pápához közelebb álló bibornokokkal, s ekkor szóba hozatott volna egy Spanyolországgal kötött régibb egyezség, mely szerint a pápa, ha Rómát oda-bagyná, a Baleari szigeteken lenné megmenhelyét. — A porta — mint a „Patrie”-nak írják — csak úgy akar a syriai ügyek rendezésében tartandó conferentián képviseltetni, ha Olaszország is részt veend benne.

Az osztrák kormány azon álláspontot, melyet a hercegekre nézve a fenforgó körülmények közt elfoglalt, az itteni kormánynál szóbeli értekezések tárgyává tette, s irányadó nézeteit mélyebb bebecsátkozással nyilvánította. A Poroszországgal viszonylatok a legbarátságosabbaknak mondatnak, annak kiemelése mellett, hogy e két német nagy hatalom tökéletesen hasonló jogokkal bír a schleswig-holsteini kérdésben, s Austria ezen paritást minden körülmény közepett fentartandja, s ezen értelemben fogja, — ha nem ajánlkoznék előbb nézeteinek megfelelő megoldás, — a jelen állapotot tovább is fentartani. Vajjon Poroszországhoz intézett jegyzéke egészen megfelelő-e ezen közleménynak, azt nem lehet tudni bizonyossággal, de valószínű, hogy lényegesen nem üt el tőle.

A „Debats”-ban egy bíráló cikkk jelent meg Julius Caesar életéről Saeytől, mely általában szellemdúsan van tartva s oly ügyes tapintattal, hogy a dicséretékért sem neheztelhetnek meg a lap barátai, sem a megrovásokért a Tuillériákban. Leg-erősebben kikel Saey a Cato elleni bírálatért s ezt mondja idevonatkozólag: „Tiszteljük a régi törvényeket, a régi szokásokat és a régi embereket. A jövő még mindig elég jókor fog megérkezni!”

Caesar életéről George Sánd is írt egy ismertető és bíráló cikket az „Univers illustré”-ben, ez most Párisban általános beszéd tárgya, mindenki azzal köszönti ismerősét: olvasta ön Sánd cikket? A szellemdús irónó elismeréssel szól a munka jellesegeiről, de azon reményét fejezi ki, hogy a szerző a következő kötetekben nagyobb mértékben felelend meg a jelen ivadéék szellemének, s kevesebbet fog minden történelmi államesiny védelmezésével foglalkozni. Most már — jegyzi meg — nem hajlandók az emberek az átmeneti dictatorságokat jogosultnak elismerni, egy tapasztalván, hogy a dolgok gyors fejlődésében tulajdonképen minden korszak az átmenet korszaka.

Páris, mart. 17. A tegnapielőtti senatus ülésben Bonjeau mérsékelt és törvényes ellenállást ajánlott a kormánynak a clericalissokkal szemben. Darboy érsek gallican szempontból az organikus törvényezikkek mellett nyilatkozik, melyeket életbe kellene léptetni, ha nem léteznének. Delangle Darboyyal, ki e szerint a kérdést megoldotta, egyakaratón levönök nyilatkoztatja magát.

Olaszország. Az „Opinione” szerint, a pápa a jezsuiták templomában így szólott az egybegyűlt jezsuita atyákhoz: „Ti vagytok, tisztelendő atyák, a hit főoszlopai, ti, a kik lankadatlanul munkálkodtok a bölcsészet józan elveinek és a gondviselés által megállapított rendnek fentartásán, terjesztvén a világban Róma mesternő (Róma maestra) szent tanait. Azonban a milyen vigasztaló ez a mi atyai szivűnknek, épp oly szomorító az áltónia, milyen elszántan küzd a forradalmi hitszegés a ti közös törekvéseitek ellen. Egy nagy lelki nemzet az, mely e szent szék ellen legbátróssabban harcol; de mit is mondék; nagylelkű nemzet? Nem az, hanem az élén álló uralkodó a mestere minden európai felkelésnek, kinek terve: Isten egyházát megfosztani minden világi vagyonától, azon vagyontól, melyet a Gondviselés azért bizott rá, hogy a hívőket jobban vezethesse és kormányozhassa. Ezen uralkodó akarja azon főnálló rendet, mely alatt a társadalom él, s az egyház harcol, megváltoztatni, hogy lépésről lépésre visszaveresse az átkozott pogányságba.” — Ily körülmények között nem esdálhatni, ha az efféle kihívásokra megtorlások fognának bekövetkezni a francia udvar részéről. A pápa, egy római tudósítás szerint, Saviges grófnak egy egész óráig tartott audientiaja után azonnal hivattá Antonelli bibornokot, s meghagyta neki, hogy még az nap estére hivassa egybe azon bibornokokat a vaticanba, a kiknek tanácsával rendszeren élni szokott a szent szék fontos ügyekben. A bibornokok, mint tudva van, hallgatagok, s így nem lehet tudni, mi volt a tanácskozás tárgya. A francia foglalósereg egy része előkészületeket tesz a hazamenetelhez Franciaországba, s a római udvar ezen tényt látva, kezd meggyőződni, hogy a francia kormány a sept. egyezményben kitűzött két év alatt csakugyan visszavonandja Rómából minden katonaságát.

Róma, mart. 9. A „Gazetta di Venezia” nak írják: „Igen nagy fontosság tulajdonított azon kihallgatásnak, melyben a francia követ részesült a mult szombat a szent atyánál, s még olyan személyek is, melyek jól értesülteknek adják ki magukat, azt tartják, miszerint ezen hosszú audientia célja nem volt más, mint ő szentségének tudtára adni, hogy Franciaország a conventiót kénytelen megtartani, és ennélfogva már hozzá is látott csapatai visszavonásához. — Ugyanaz nap este a pápa elnöklelte alatt congregatio tartatott, melyben Patrizi, Barnabo, Altieri, Sacconi, Caterini, de Luca, di Pietro és Antonelli bibornokok vettek részt. Az,

hogy ezen conferentia a francia követ kihallgatásával egy napra esett, azon hitet támasztá, hogy a francia követnek adandó válasz volt a tanácskozás tárgya. Azonban levelező ezen vélekedést nem találja helyesnek, megjegyezvén, hogy a congregatio meghívott valamennyi bibornok a propagandához tartozik, melynek a napokban Wieseman westministeri érsek utódáról kellend gondoskodnia, s valósággal ez is lett volna a bibornokok egybe-hivatásának célja.” — Az kétségen kívül áll, hogy a napokban a francia kormány a római curiával Róma kitakarításáról váltott szót, s e miatt a vaticanban nagyon meg vannak riadva. Ugy látszik, hogy elhatározták ezen esetre Rómát odahagyni. — A „Times”-nak Rómából táviratilag jelentik mart. 12-kén: Montebello tük sürgönyt intéz kormánynak, azon kérelemmel, hogy a francia hadsereg semmi részét ne távolítsa el jelenleg Rómából, mert különben lehetlen a közösend fentartásáért jótállani. Megjelent a római állam 1864. évi bevételeiről szóló hivatalos jelentés, mely szerint a bevételek 4 1/2 millió római tallért, a kiadások 10 milliót tesznek. A Péterfillérek összege 1 1/2 millió rug s e szerint a deficit 4 millió római tallért tesz.

Németország. A „Köln Ztg” Miksa császár említett tiltakozása felől ujabbban így ír: „Feltűnt, hogy a hiv. „Gen. Corresp.” tiltakozása azon állítást is magában foglalta, hogy Bécsben mit sem tudnak a kérdéses tiltakozási okmányról. A dolog így áll: A Bécsben levő mexikói követ csak úgy megkapta a tiltakozást, mint a párisi, londoni stb.; Mensdorff azonban tudatta az illetővel, hogy a kérdéses okmány átadására a követ utlevélnek kiszolgáltatásával fog felelni, mire ez a tiltakozást magánál tartotta. A „Gen. Corresp.” e szerint biztosan állithatta, hogy a tiltakozás Bécsben nincs tudomásul adva. Egyébiránt a tiltakozás sem Londonban, sem Párisban, sem Brüsszelben nem kézbesítettett, csak felolvastattak az illető minisztereknek, másolat átnyújtása nélkül. Az okmány kelletlen fogadtatása folytán e szerint vizre tett csapásnál egyébrek nem nevezhetők.

Kiel, mart. 16. A „Kieler Ztg.” jelenti: A főpapság és lovagrend mai ülésükben elhatározták, hogy a porosz királynak, születésünnepe alkalmából küldöttség útján fejezik ki üdvözléseiket. A küldöttség tagjai: Rantzau Leeburghól, Reventlow Faroeból és Schimmelmann Ahrensburgból.

Kiel, mart. 17. A „Kiel Ztg.” jelenti: Kereskedőkből és iparosokból álló küldöttség tegnap a polgári biztosoknak Schleswigben határozatba ment emlékiratot nyújtottak át az ipar és kereskedelem inséges állapotáról a provisorium fentartása mellett.

Ujabb Páris, márt. 18. A bürzén falragaszok által Mexikóból következő hír tétetik közzé: Cajacca város febr. 8-kán megadta magát. 4000 fogoly és 60 ágyu esett a francziák kezébe.

„Mémorial diplomatique” azt jelenti, hogy az alkudozások teljesen megszakadtak Austria és Poroszország között.

— Bécs, martius 19. A „N. Fr. Pr.” szerint, Vilmos főherceg, a tüzéség felügyelője, hosszabb utra indul, mely april közepéig fog tartani; a főherceg legelőször is megtekinti a déli határok minden erősebb pontját, így az ojtói, törsvári és Vöröstoronysorosokat Erdélyben, innét Gyula-Fehérváron át Aradra és Temesvárra megy, Zimonyon át pedig a horvát-szlávon határok hosszában Dalmatiába.

Ugyan innen írják a „Köln. Ztg.”-nak: „Beszélik, hogy a külügyminister s egy német középállami diplomata között levelezés folyt, s a tartalomból kitűnnék, hogy Austria helyzete Németországban meg volna ingatva. Még most is, a midőn tudva van, hogy Austria elvetette Poroszország javaslatait, Németország tübb udvarában azt hiszik, hogy a bécsi kabinet a hercegegek kérdését a compensatio eszméjétől külön nem választja.”

— Varsó, mart. 14. Közelebből egy röpirat jelent meg Colonna Artúrtól, mely arra inti a lengyeleket, szövötközzenek Poroszországgal, ne pazarolják a hazafiak erejét ama tulerő ellen hasztalanul. Különösen feltűnő a röpirat utolsó része, mely így szól: „Csak azon esetben, ha Oroszországnak Austriával volna háboruja, lehetne Lengyelország kénytelenítette közösen és támadólag együtt működni, mint a nagy (szláv) szövetség tagja.” — A Wielopolszky-féle felfogásokhoz csatlakozó ezen nyilatkozások nem sok figyelmet érdemelnek, ha az orosz kormány közege a „Ziennik Powszechny” nem közölte volna azokat szóról szóra, jegyzetekkel kísérvé. Hogy mi célja lehetett e lapnak azon közleménnyel, nem nehéz eltalálni, ha csak a francia diplomaták ama nézetét nem követi, hogy: a beszéd a diplomatának arra való, hogy gondolatait al- czázza velük.

T. és felelős szerkesztő DÓZSA DÁNIEL.

